

Indiaani sõdalaste salarelv maka

On levinud mitmeid lugusid selle kohta, et inkade sõdalaste legendaarse jõu saladus peitus väikeses, kuid võimsa väega makataimes.

Makat söid indiaani sõdalased enne otsustavaid lahinguid. Uskumuste kohaselt peitus sõjameeste üleiniimliku jõu ja julguse saladus söödud maka koguses. Eestis võib leida selle taime säilitusjuurtest tehtud jahu toodustoodete lettidelt nimetuse alt *maca*.

Need säilitusjuured kuuluvad aga taimele nimega mugulkress (*Lepidium meyenii*). Andide kõrgmäestike põliselanikud Peruu ja Boliivias on kasvanud ja kasutanud mugulkressi tuhandeid aastaid. Inkade jaoks oli see taim kui

kingitus jumalatelt. Mugulkress oli hädavajaliku toidu andja, aga seda kasutati ka vahetuskaubana orgudes toodetud saaduste vastu.

Indiaanlastele oli ja on mugulkress ka tänapäeval tähtis kaubartikkel, mille müügist saadud tulude eest ostetakse allpool orgudes kasvavat riisi, maisi ja ube.

Taime abil on juba aastasadu suurendatud jõudu ja viljakust. Mugulkress oli üks tähtsamaid toiduandjaid maisi, kinoa ja papaia kõrval. Hispaania imperialistide aegu kasutati taime säilitusjuuri arvestatava maksevahendina. Taime nimetused hispaania ja quechua keeles on *maca-maca*, *maino*, *ayak chichira*, *ayak williku*. Eesti keeles kutsutakse mugulkressi ka makaks.

Rahvapärased tuntakse mugulkressi veel peruu ženšennina,

seda nimetatakse elujõu allikaks ning peruu looduslikuks Viagraks. Tuhandeid aastaid oli mugulkress tuntud vaid kitsas piirkonnas, kuid tänapäeval suureneb huvi selle võimsa väega taime suhtes kõikjal maailmas.

Mugulkress on ristõieliste (*Cruciferae*) sugukonda kuuluv rohttaim, kes kasvukujult sarnaneb oma sugulaste redise ja kaalikaga. Õhukesed aromaatsed maapinnalähedased lehed paiknevad kodarikuna. Õied on valged. Viljad on 4–5mm läbimõõduga ja sisaldavad kaht väikest 2–2,5 mm pikust punakashalli ovaalset seemet.

Kõige väärtuslikum osa taimest peitub maa sees. Mugulkress on kressiperekonnas ainuke, kellel moodustub lihakas säilitusjuur. Sellest on tuletatud ka taime eesti-keelne nimetus.

REPRO

Mugulkressi juured on rikkad toitainete poolest.